

Oponentský posudek na diplomovou práci **Jany Kockové Sekundární predikace z hlediska pražské typologie. Infinitivní konstrukce v ruštině ve srovnání s češtinou a němčinou.**

ÚSVS, 2007

Diplomová práce Jany Kockové prezentuje širokou paletu syntaxe infinitivu v N, Č, R ve vzájemném porovnávání (východiskem je ovšem němčina) s cílem zjistit, zdali užití infinitivu v jednotlivých případech je spíše rázu slovesného či nominálního a tím určit typologickou povahu infinitivu a vazeb s infinitivem. Infinitiv, patrně nejzajímavější tvar slovesný vůbec (historicky se vyvinul od útvaru jmenného ke slovesnému) slovníkově vypadá jako čisté sloveso (má vid), tvaroslovně ovšem ztratil slovesné kategorie (osoba, číslo, způsob) a kategorie jmenné (pády) nezískal. Zůstává tedy vězet na polovici cesty od slovesa k substantivu. Text práce je prostoupen otázkou, zda lze charakter infinitivu označit jako „přechodný“ (pokud tomu rozumím, tak je tím myšlena verbálně – nominální ambivalentnost) a tím jej klasifikovat (snad) jako projev aglutinačního typu. (V aglutinačním typu se stírá hranice mezi slovesy a jmény.) Jednoznačné hodnocení infinitivu jako přechodné formy bylo ovšem v člancích školitele už relativizováno, revidováno s tím, že je třeba vždy přihlédnout ke konkrétním vlastnostem infinitivu v daném jazyce. Diplomantka se tedy podjala úkolu právě tyto okolnosti zjistit.

Koncepcí práce vychází ze široce pojaté syntagmatiky infinitivu. Morfologie infinitivu, jak se domnívám, ambivalentní, verbonominální je: existuje rozlišení vidové, rekce, částečně se vyjadřuje slovesný rod, neexistuje rozlišování času (nejen morfologicky, ale ani syntakticky, alespoň ve slovanských jazycích), zároveň inf. je schopen transpozičně plnit funkci imperativu i kondicionálu, v ruštině lidové nahrazuje indikativ minulého času. Inf. tvoří tvary, ale některé vidové korekce představují tvary jednoho slovesa. Inf. nevyjadřuje osobu, ale děj vzbuzuje představu konatele děje (čož není u verbálních substantiv); některá neosobní slovesa v R. nemají samostatně užívaný inf. (vzvezdilo). Morfematically má inf. slovesný základ (kmen), který se opakuje ve všech tvarech slovesa, obsahuje sufixy vidové, resp. frekventativní, sufixy slovtvorné a infinitivní. Domnívám se tedy, že inf. svou formou i morfematically složením verbonominální je. Je tedy třeba prozkoumat jeho funkce, uplatnění ve větě resp. výpovědi., což je téma diplomové práce, která tak vlastně řeší důležitý vztah infinitiv-nomen (infinitiv je schopen plnit ve větě všechny funkce, které plní jméno.)

Pro obtížnou systemizaci nesmírně rozsáhlých infinitivních materiálů, navíc ze třech jazyků (tradiční klasifikace se opírá spíš o nomina), diplomantka zvolila model z jednoho pramene německého včetně terminologie. Tím se ovšem stalo, že Č a R se do určité míry poměrují

německými strukturami a některé jejich infinitivní struktury prostě nejsou uvedeny a zvažovány. (Na výsledné odpovědi, kterou práce hledá, to v podstatě nic nemění, ale obraz ruské a české syntaxe infinitivu je neúplný.) Např. na s. 54 se tvrdí, že Č nemá inf. účinkový, ale třeba „Přednáší, radost poslouchat“ nepochybně konsekutivní inf. je, „Panenka byla jako živá, jen promluvit“ – to je onen postrádaný negativně konsekutivní infinitiv. Na s. 56 se uvádí, že Č nemá negativní modální inf., ale výrazy typu „Vejít a ani nepozdravit“ by zřejmě do rubriky „nenastal očekávaný doprovodný děj“ patřily. Na s. 58 čteme, že restriktivní inf. v Č není, ale co věty „Neumí nic, jen koukat na televizi“; „Nemám nic co dělat, jen celý den číst“? Zvolená metoda uspořádání materiálu také neumožňuje uvést, že Č má infinitiv ve funkci doplňku (Slyšel jsem ho zakašlat, Našel jsem tu knihu ležet na lavici) a že bychom našli i inf. ve funkci přístavku: V poslední disciplíně – přeskočit lavičku, vydal ze sebe všechno. Volal ho k drobné práci – Zamést stodolu, sesbírat jablka (to snad lze chápat jako apoziční juxtapozici). Někdy bych nesouhlasila se syntaktickou interpretací: s.15 „mluviti stříbro“ – inf. je podmět; s.44 v R žal', leň, ochota + inf. – to nejsou adverbia, ale predikativa. Na s. 48-49 těžko lze souhlasit s tím, že konstrukce „byl jsem se koupat“ nevyjadřuje pohyb: je to pohyb a přemístění (šel jsem tam někam se vykoupat, vykoupal jsem se a vrátil zpátky). Neodpovídá ani to, že tyto konstrukce nelze substituovat vedlejší větou: Byl jsem se u ředitele poradit – Byl jsem u ředitele, abych se poradil (to je účel po slovese pohybu). Některá tvrzení jsou prostě nedoložená (s. 47 „V R nemůže být v rámci infinitivní konstrukce vyjádřen podmět“). Obrovská masa zvláště ruských (částečně i českých) infinitivů byla v práci zredukována.

Výborná je pátá kapitola (Závěr): projasňuje typologické charakteristiky a shrnuje rozbor překladového textu z hlediska zastoupení infinitivu v překladech do jednotlivých jazyků. Z rozborů v diplomové práci i ze závěru pro mě vyplývá, že infinitiv „nepřechází“, ale v různé míře uplatňuje svou verbálnost a nominálnost (i v roli substantiva si ponechává slovesné vlastnosti). Celkově práce dokládá, že ve všech třech zkoumaných jazycích se inf. vyskytuje převážně ve spojení se slovesy modálními. K tomu bych dodala, že modálnost silně vystupuje v R i u velmi četných infinitivů samostatných. Nejvyšší koeficient užití inf. podle materiálů plošně má němčina (i tím, že inf. je součástí analytických tvarů, pojí se s mnohými afixy), dále ruština, kde si inf. uchoval silně verbální charakter, proto o něm nelze mluvit jako o přechodné formě. Klasifikace jednotlivých syntaktických prvků každého z jazyků podle toho, jak odpovídají typologickým schémátům, je velmi důmyslná, náročně sofistovaná. Jazyky jsou multitypové struktury, obvykle jeden typ převládá (R,Č), v N je

situace složitější. Nespornou zásluhou diplomové práce je uvedení popisu syntaxe infinitivu do souvislosti s typologickou klasifikací a typologickými charakteristikami.

Celkově práci hodnotím jako **výbornou** a doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 2. září 2007

Doc.PhDr. Kamila Chlupáčová, CSc.